

Үөһээ Бүлүү улуунун Кэнттик орто оскуолатын
4 кылааһын үөрэнээччилэрин үлэлэрэ.
Кылаас салайааччыта Гоголева Мария Гаврильевна.

Будищев Айсен үлэтэ.

Биһиги улуустан Аҕа дойдуну көмүскүү сэриигэ барыта 2163 киһи ынырыллыбыта. Олор истэригэр мин хос эбээм Бойтунова Мария Варламовна бииргэ төрөөбүт убайдара Азар Варламович, Еремей Варламович, Николай Степанович кыттыыны ылбыттара.

Улахан убайа **Азар Варламович** өр сылларга Бүлүү өрүскэ уу кээмэйдээчиннэн, маяк туруорааччынан үтүө суобастаахтык үлэлээбитин иһин «Уу транспорун үтүөлээх үлэһитин» үрдүк аата уонна Ньурба улуунун Бочуоттаах олохтообун аата инэриллибитэ.

Еремей Варламович улууска уонна республикаҕа биллэр механизатор, рационализатор, СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ этэ. 1942 сыллаахха сааһын эбинэн туран сэриигэ барбыта. II Белорусскай фроннга сэриилэспитэ, Прибалтиканы, Польшаны босхолоспута, адьырҕа өстөөбү үүрсүбүтэ. Берлины ылсыбыта. Арҕаа Германияҕа оккупационнай сэриилэргэ сулууспалаабыта. «Кыһыл сулус» орденынан, «Хорсунун иһин» уонна атын бойобуой мэтээллэринэн наҕараадаламмыта.

Хоро нэһилиэгиттэн 1941 с. атырдьах ыйыгар сэриигэ **Николай Степанович Михайлов** ынырыллыбыт. 11-с саппаас кавалерийскай полка 5-с эскадронун взводун хамандыырын көмөлөһөөччүтэ, старший сержант Смоленскай куораты босхолоонунна хорсун быһыытын иһин Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии II степеннээх уонна Албан аат III степеннээх орденнарынан наҕараадаламмыт.

Фроннга көрдөрбүт хорсун быһыылара хаһан да умнуллуо суоҕа, кэлэр көлүөнэлэргэ мэлдьи холобур буола туруоҕа. Хара дьайдаах өстөөбү кытта хабыр хапсыһыы толоонугар өлбүттэр, бу сырдык бырааһынныкка диэри

кыайан тийбэтэх ветераннар сырдык кэриэстэрэ үйэ-саас тухары умнуллуо суоҕа.

Еремей, Мария, Николай, Азар.
(Бойтунова Дьулустаан Афанасьевич уруһуйа)

Егоров Владик үлэтэ.

Мин хос эхэм **Ымычанов Василий Николаевич**. Кини 1913 сыллаахха Кэнттик нэһилиэгэр күн сириҥ көрбүтэ. 1941 сыллаахха сэриигэ ыҥырыллыбыта. Ленинград кыргыһытыгар сылдыбыта. 1942 сыллаахха илиитигэр араанныы буолан кэлбитэ. Элбэх мэдээллэринэн наҕараадаламмыта. Мин эһэбинэн киэн туттабын. Мин хос эхэм Ымычанов Василий Николаевич. Кини 1913 сыллаахха Кэнттик нэһилиэгэр күн сириҥ көрбүтэ. 1941 сыллаахха сэриигэ ыҥырыллыбыта. Ленинград кыргыһытыгар сылдыбыта. 1942 сыллаахха илиитигэр араанныы буолан кэлбитэ. Элбэх мэдээллэринэн наҕараадаламмыта. Биһиги олорор дьиэбитин хос эхэм туппута. Ханнык да млэттэн иһибэт үгү. Мин эһэбинэн киэн туттабын.

Мин хос эбэм аата **Егорова Мария Николаевна**. Кини 1917 сыллаахха төрөөбүтэ. Сэрии сылларыгар 25-26 саастаах кыыс этэ. Колхозка эр дьону солбуйан араас млэҕэ млэлээбитэ. Биэс сыл атынан от оҕустарбыта. Эбэм млэ, тыыл ветерана.

Эбэм ахтыыта.

Биһиги Кэнттикпитигэр Буччакаа Сэймэлэгэ диэн сиргэ Маҕкы Дыгүр диэн сүгү иитэр, балыктаан аһаҕын ииттэр киги олорбута. Кини үс оҕолооҕо. Олортон бастакыта Буччакаа Ньюкулай алта оҕолоох, мин бэҕис оҕолоро этим. Аһам быраата Дьараагын эрдэ иһин оҕолорун мин дьонум киирин-иитэн дьон гыммыттара. Ийэм түрт саастаахпар илбүтэ. Дьараагын уола Егоров Иван Герасимович нэҕилиэк бастакы комсомолага этэ, аһам тэрийэн үүрэттэрбитэ. Үүрэхтээх буолан 1929 сыл земпередель, кулаактаагыны ытыспыта, таһара дьиэтин колокуонньатын сууларсыбыта. Дьокуускайга үүрэнэ сылдьан тибиркүлүстээн эдэр саагыгар олохтон туораабыта.

Оттон Александр – БороI Кунан сүрдээх кичтээх-уохтаах, ырыагыт-тойуксут киги бастакы колхозтар маIнайгы тракторига этэ. 1941 сыллаахха сэриигэ ыIырыллан баран тиннүбэтэ±э. Кыыга Ольга уолун Александр Иванович Егоровы бигиги о±о гынан ииттибиппит. Кини оскуола±а учууталлаабыта. Сэрии сылларыгар мин 25-26 саастаах саамай муIутаан ситэ сылдыар, модьу-та±а киирIнээх улахан уIуохтаах кыыс этим. Ол да буолан колхозка эр дьону солбуйан араас млэ±э млэлээбитим. Биригэдьиирбит мачахов Поликарп Спиридонович сүрдээх сытыары-сымна±ас майгылаах, кигиэхэ тылын ылыннарарымтыа млэммит этэ. Мин биэс сыл атынан от о±устарбытым. Оттоох эбэ±э от о±устара сылдьан кута±а киллэрэн аттарбын, массыынабын түгэрэн кэбиспитим. Түргэн туттуунан аттарбын булгуруталаан, батата сытар аты босхолообутум. Онтон массыынабын сосуга сатаан баран кыайбакка биригэдьиирбэр Балыкаарга тахсыбытым. Киирэн массыынабытын хостообуппунт. Балыкаар миигин үрэтэрдии : «Манньык эргийэ барар буол», диэбитэ.

Саамай бастыI бурдук баайааччы Iрүмнэ этэ. Кини күIэ 1020 баайыыны баайааччы. Кичтүсүр Мария бигикки 800-900 баайыыны толорооччубут. 1000 баайыыны хайдах да толорбот этибит. Кыгын бурдугу молотилкалаан баран пууIа оройуоIа Дагаярова Екатерина Илларионовналыын тагарбыт. Эрчиллэн кууллаах бурдугу кыбына сылдьан үгэ тагааран тамнааттыырбыт. Арай биирдэ ыалдьан хаалбыппар Игнатьев Павел- Байбачыак Байбал , оччо±о 40-50 саастаах киги, солбуйа киирбитэ. Кууллаах бурдугу кыайбат үгү. Онуоха бурдук тутааччы Дьылэй Ньюкууга: «Хайа, били, кууллаах бурдугу кыбына сылдыар доруобай дьахталлардаах этигит дии, олоргут ханна бардылар?»- диэбит.

Кэлин Iмычанов Василийга кэргэн тахсан баран наар ферма млэтигэр сылдыбытым.

Сивцева Николь үлэтэ.

***Василий Гаврильевич
сэри кэнниттэн
(1911 - 1980 сс.)***

***Касьянов Василий
Гаврильевич сэри иннинэ***

*Касьянов В.Г. сэри иннинэ.
Иккис эрээккэ хаһастан уһа бэһис. 1942 с.*

Мин хос эһээм.

Касьянов Василий Гаврильевич хос эһэм 1911 сыллаахха тохсунньу 26-с күнүгэр Өргүөт ньэһилиэгэр Үөһээ Бүлүү улуугулар «Сырдык бэрэтэ» диэн сиргэ төрөөбүтэ. Тоҕус бииргэ төрөөбүттээбэ. Дьоно 40-ча ынахтаах уонна аҕыйах сылгылаах этилэр. Куруук булдуна иитилибиттэрэ: балыгынан, куобаҕынан, куһунан. Хос эһэм бэрт кыратыттан сааһыт этэ.

Оскуолаба 1926 сыллаахха үөрэнэ киирбитэ Арбаҕастаах диэн сиргэ, онно Өргүөт оскуолата диэн баара. Учууталлара Петров Трофим Устинович уонна Ольга Ивановна. Оскуола 5 кылаастаах этэ. Онтон ШКМ биир сыл үөрэммитэ 6-с кылааска.

Комсомол секретара этэ. Арбаҕастаахха «Хаксыкка» атыһытынан үлэлээбитэ. 22 саастаабар старшай счетоводунан анаммыта.

31 саастаабар 1942 сыл ыам ыйын 22 күнүгэр «Диктатор» пароходунан түөрт оройуон дьоно үс тыһыынчаттан тахса киһи хомуллан, бастаан Дьокуускайга, онтон Иркутскайга, онтон Борзянка байыаннай лаабырыгар тийбиттэрэ. Дьэ онтон хос эһэм Касьянов Василий Гаврильевич Сталинград кыргыһытыттан саҕалаан, өстөөххө бэриммэт санаалаах сэриигэ сылдьан, араанныы буолан өр госпитальга сытан бэрт эрэинэн 1943 сыллаахха дойдутугар төннөн кэлбитэ.

Хас да правительственной наҕараадалардаах:

1. Орден Отечественной войны II степени
2. Знак «25-летней Победы в Великой Отечественной войне»
3. Медаль «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
4. Медаль «50 лет Вооруженных сил СССР»
5. Медаль «20 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
6. Медаль «За победу на Германией в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»

Оруйуон эргизнин биир биллэр үлэһитэ. Улуу сэрии актыыбынай кыттыылааба. Мин эһэм Касьянов Василий Гаврильевич сэрии уонна үлэ ветерана этэ.

Семенова Лера үлэтэ.

Мин хос хос эхэм **Иванов Дмитрий Андреевич** 1904 сыллаах төрүүх. Тулаайах үөскээбит, ийэтэ үс саастааҕар өлбүт. Бииргэ төрөөбүттэр үһүөлэр. Хос хос эхэм 1943 с. сэриигэ барбыт. Онно тийэн аан бастаан Крымга сайын үлэбэ сылдыбыт. Онтон Крымга бэйэтигэр, Читаҕа, Польшаҕа, Молдавияҕа, Чехославакияҕа уо.д.а. сирдэргэ 3 сыл устата сэриилэспит. Берлингэ тийэн кыайыыны көрсүбүт, сэриини түмүктэспит. 1946 с. дойдутугар эргиллэн кэлбит. Үс сиригэр араанньылаах: агдатын курдаттыы, атаҕыгар, көхсүгэр сиһин ороҕор оскуолактаах кэлбитэ. Аҕа дойду сэриитин II степеннээх, Албан аат III степеннээх орденнаах, «Ленинград оборонатын иһин», «Хорсунун иһин», «Будапешты ылыы иһин», «Берлины ылыы иһин», «Германияны кыайыы иһин» медалларынан наҕараадалааммыта. 1924 с. Иванова Ирина Титовналыын ыал буолан 10 оҕоломмуттара. 3 оҕолоро өлбүттэрэ. Онтон саамай улаханнара мин хос эбэм Иванова Александра Дмитриевна 1926 сыллаах төрүүх. Сэрии кэмигэр 15 саастаах оҕо этэ. Ван-Сен-Жун –Кытай Бааскаҕа үлэлээбитэ. Билигин кини 89 саастаах. Кини кэргэнэ мин хос эхэм Семенов Пётр Васильевич. Тутуу үлэһитэ этэ. Эбэм кыра сааһыттан колхоз үлэһитэ. Пенсияҕа тахсыар дылы фермаҕа үлэлээбитэ. Сэттэ оҕолоохтор. Эхэм үлэлии сылдьан оһолго түбэхтэн өлбүтэ, эбэм бэйэтэ 7 оҕотун атахтарыгар туруоран, билигин элбэх сиэн, хос сиэн тапталлаах эбэтэ буолан олорор.

Иванова Александра Дмитриевна

Работа Федотовой Самиры.

**Мой прадедушка, Степанов Иннокентий Александрович,
участник Великой отечественной войны.**

1. Введение.

В этом году исполняется семьдесят лет со дня Победы нашей страны над фашизмом. С каждым годом мы все дальше и дальше уходим от военной поры. Но время не имеет власти над тем, что люди пережили войну. К началу 1941 г. фашистская Германия захватила почти все страны Европы и собрала огромную армию на границе СССР. Наша страна стояла преградой на пути Германии к мировому господству. 22 июня 1941 года без объявления войны немцы перешли Советскую границу. Кровопролитная война продолжалась четыре года. 9 мая 1945 года была подписана капитуляция Германии. Великая война закончилась. Советский народ понес колоссальные жертвы, 50 миллионов погибших, 1/3 страны находились под оккупацией фашистов. Стерты с лица земли сотни городов, тысячи сел и деревень. Миллионы мирных жителей были угнаны в рабство, заключены в концлагеря. Население страны голодало, на заводах и фабриках не хватало рабочих рук. Дежурили и тушили зажигательные бомбы на чердаках, работали в колхозах и ухаживали за ранеными и больными.

Вся страна поднялась на борьбу с захватчиками. Героический подвиг наших дедов и прадедов принесли свободу не только нам, но и многим странам Европы.

В наше время не только молодое поколение, но и многие взрослые забыли и не помнят, о тех людях, которые ценой своей жизни вернули нам мир и голубое небо.

Эти Герои – ветераны живут среди нас, но с каждым годом их становится все меньше и меньше, так как время неумолимо. По Республике Саха (Якутия) на сегодняшний день осталось всего 255 участников Великой Отечественной войны. Поэтому мы подрастающее поколение – должны вести активную гражданскую позицию, уважительно относиться к тем людям, которые принесли нам счастливую жизнь.

1.2. Война СССР с Японской империей

Я в своей работе хочу напомнить, что были такие люди, которым мы обязаны своим счастливым детством. Одним из них людей был мой прадедущка Иннокентий Александрович Степанов.

С разгромом Германии Мировая война еще не закончилась. На востоке оставался союзник фашистов – Япония, которая захватив большую часть Китая и страны Юго-Восточной Азии. Наш Союзник США вел военные действия против Японии на Тихом океане с 7 декабря 1941 г. В феврале 1945 г. на Ялтинской конференции Сталин дал обещание союзникам объявить войну Японии через 2-3 месяца после разгрома Германии. Советский Союз верный союзничеству долгу вступил в войну с Японией 8 августа 1945 г. Основные боевые действия Советская Армия вела против полутора миллионной Квантунской армии расположенной в Маньчжурии на севере Китая. Боевые действия велись 12 дней, по 20 августа. Акт о капитуляции Японии был подписан 2 сентября 1945 года. СССР вступил в войну с Японской империей, внося огромный вклад в ее разгроме, ускорил окончание Второй мировой войны. Историки не раз подчеркивали, что без вступления в войну СССР, она продолжалась бы еще не менее года и стоила бы дополнительно несколько миллионов человеческих жизней.

1.3. Биография Степанова Иннокентия Александровича

В этих боевых действиях участвовал мой прадедусшка Степанов Иннокентий Александрович. Я, к сожалению никогда не видела его, но много слышала о нем от мамы и бабушки. Дедушка родился в 1922 году в наслеге Эсинский. В предвоенные годы Эсинский наслег был одним из северных и окраинных наслегов Таттинского района. Он окончил пять классов в селе Крест – Хальджай, до призыва работал рабочим в колхозе. Был призван 5 июня 1943 г. Чурапчинским райвоенкоматом. Из этого маленького медвежьего угла было мобилизовано 52 человека. Из них 16 не вернулись к родному очагу, из рода Степановых, потомков легендарного богатыря, силача Бахчагар Батыра, было призвано 10 человек, которые с честью защитили Родину. Из них мой дедушка начинал службу в Забайкальском округе рядовым 43 пулеметно-артиллерийского полка. После начала боевых действий Квантунской армии Японии его полк принимал участие в боях Маньчжурии, Хайлар, Чань-Чунь, Мукдэн, Колчан, Шэхэ. Был награжден орденами: «За победу над Японией», «Орденом Великой отечественной войны II степени». Демобилизован в апреле 1948 г.

1.4. Послевоенное время

В послевоенное время мой прадедусшка работал экспедитором в с. Крест-Хальджай и в с. Игидей, председателем в сельпо с. Дэбдиргэ Таттинского наслега, был членом КПСС с 1953 г.

Женился на Колодезниковой Марии Ивановне, 1923 г.р., родили и воспитали троих детей. Младшим, который является мой дедушка Иннокентий Иннокентьевич Степанов. На сегодня у моего прадедусшки 7 внуков и 13 правнуков. Он умер в 1995 г.

В нашей семье хранят память о нем, о его трудной судьбе, о честно выполненном долге перед Родиной. Все его ордена, медали, фотографии и

его воспоминания о японской войне бережно хранятся у старшей сестры моего дедушки.

2. Заключение

Я считаю важным в каждой семье чтить и хранить память о своих героях, передать от поколения к поколению гордость за них.

День Победы стал самым светлым и радостным праздником. 9 мая люди всего мира вспоминают тех, кто ценой своей жизни дал мир и свободу людям.

Я горжусь своим прадедушкой и хочу, чтоб никогда не было войны. Мы должны не только помнить своих героев, но и быть достойными их памяти.